

Az önkéntes mentőszervezetek tevékenységének megújítása, a mozgalom dinamizálása a társadalmi kapcsolatainak erősítésén keresztül II. rész

Az önkéntes mentőszervezetek kapcsolatainak erősítése a társadalom egyes csoportjaival

Renewal of the activities of volunteer rescue organizations, dynamization of the movement through strengthening the social relations Part II.

Strengthening the relations of voluntary rescue organizations with certain groups of society

Dr. Márton Balázs

Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Rendészettudományi Doktori Iskola
doktorandusz

Email: Marton.Balazs@uni-nke.hu

ORCID: 0000-0001-5485-3509 

Absztrakt

Magyarországon a katasztrófavédelemben, mint nemzeti ügyben való önkéntes közreműködés egyik oszlopát az önkéntes mentőszervezetek képezik. Az önkéntesség a társadalmi tőkéből táplálkozik és a kereteit a civil szerveződések biztosítják. A minél nagyobb tömegek és szélesebb társadalmi kör katasztrófák elleni védekezésbe történő bevonása közös érdek, amely az önkéntes mozgalmak dinamizálása útján valósulhat meg. Ennek egyik módja az önkéntes mentőszervezetek társadalmi kapcsolatainak erősítése. A különböző közösségek sajátosságait figyelembe véve, differenciált módon, a már meglévő hazai, illetve más országokból elsajátított minták mentén növelhető a társadalmi részvétel az önkéntes mentőszervezetekben. Az ifjúság, a felsőoktatás, a gazdasági társaságok és más helyi közösségek specifikusan tudnak hozzájárulni a katasztrófavédelem ügyéhez, és kiaknázatlan humán erőforrást jelenthetnek az önkéntes mozgalmak utánpótlásánál. A természetes társadalmi kollektívák alulról építkeznek, mindemellett több olyan eszköz is létezik, amelyek hatékony alkalmazásával az állam, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv katalizátora lehet az önszerveződésre irányuló szociális folyamatoknak. Ezek bemutatásán kívül, a tanulmány célja, hogy gondolatébresztőként szolgáljon a közjogi és magánjogi szereplőknek egyaránt, az önkéntes mentőszervezetek mozgalmának dinamizálását a társadalmi kapcsolatok fejlesztése útján megvalósító lehetőségeket illetően. A tanulmány első részében az önkéntes mentőszervezetek szerepével foglalkozom Magyarország katasztrófavédelmi rendszerében és javaslatokat fogalmazok meg a láthatóságuk növelése érdekében.

Kulcsszavak: katasztrófavédelem, önkéntes mentőszervezet, polgári védelem, önkéntes tűzoltó egyesület

Abstract

In Hungary, volunteer rescue organizations are one of the key pillars of voluntary cooperation in the disaster management as a national matter. The source of volunteering is the social capital within the framework of civil society. Involvement of the largest possible masses and the widest possible spectrum of society to the disaster management is a common interest and one of its possible way is the dynamization of voluntary movements. One solution is strengthening the social relationships of volunteer rescue organizations. Taking into consideration the characteristics of different communities, social participation in volunteer rescue organizations may be increased in a differentiated manner with regard to the good practice already existing domestically and abroad. Youth, higher education, business associations and other local communities can contribute specifically to the matter of disaster management and they represent an untapped human resource to the supply of human capital of voluntary movements. Social collectives are naturally built from the bottom up, however with the effective application of several tools, the state, the professional disaster management body can be the catalyst for social processes aimed at self-organization. In addition to the foregoing, the purpose of the study is to serve as a thought-provoking source for both public and private law actors regarding the possibilities of dynamizing the volunteer rescue organizations through the development of social relations. In the first part of the study, I deal with the role of voluntary rescue organizations in Hungary's disaster protection system and make suggestions to increase their visibility.

Key words: disaster management, volunteer rescue organization, civil protection, volunteer fire department

1. BEVEZETÉS

A jelen tanulmány első részében az önkéntes mentőszervezeteket Magyarország katasztrófavédelmi rendszerében helyeztem el és megállapítottam, hogy a katasztrófák elleni védekezéshez nyújtott önkéntes közreműködés véleményem szerint leginkább három pilléren nyugszik. Az önkéntes tűzoltó egyesületek és a karitatív szervezetek mellett a harmadik pillért az önkéntes mentőszervezetek jelentik. Az önkéntes mentőszervezetek működéséhez elengedhetetlen a társadalmi tőke minél szélesebb körű bevonása, amelyet fokozhat az önkéntes mentőszervezetek láthatóságának javítása. A tanulmány első részében ezzel kapcsolatos javaslatokat fogalmaztam meg. A második részben pedig arról írok, hogy hogyan fűzhető szorosabban a kapcsolat az önkéntes mentőszervezetek és a társadalom szövetét alkotó különböző közösségek között, valamint hogyan lehetne népszerűbbé tenni az önkéntes segítségnyújtást, ezáltal az önkéntes mozgalmakat dinamizálni.

2. A TÁRSADALOM EGYES CSOPORTJAIVAL KIALAKÍTOTT KAPCSOLATOK

1.1 „Ifjúsági önkéntes mentőszervezetek” program

A hivatásos katasztrófavédelmi szerv az elmúlt években egyre nagyobb hangsúlyt fektet az ifjúság felé történő nyitásra, amelyre jó példa a közösségi szolgálat teljesítésének lehetősége [1], vagy az iskolai tűzmegelezési előadások szervezése. [2] Az utánpótlásnevelés hosszú folyamat, amelynek alapja a minél fiatalabb életkorban kezdett közösségtudatosítás, közösségfejlesztés. A fiatal korosztály katasztrófák elleni védekezésbe való tartós bevonása az alkalmanként megtartásra kerülő eseményeken (pl. tűzoltónapok) túl, a mozgalmi jelleggel szerveződő csoportok útján történhet. A Baden-Powell-i örökség, a cserkészzet és a cserkészmozgalom pedagógiai értékeiről kiterjedt szakirodalom áll rendelkezésünkre. A cserkészközösségek sokrétű tevékenységet végeztek, a rendgyakorlatok, különböző ügyességi játékok, a sportok, szolgálatok, kivonulások, ünnepélyek, kiállítások, mind-mind olyan feladatok voltak, amelyekben az elmélet és a gyakorlat egységesülni tudott. [3] A cserkészközösség kultúrája és az elvégzett feladatok közeli rokonságot mutatnak a rendvédelemmel, illetve a katasztrófavédelmi teendővel. Külföldön is van példa ifjúsági tűzoltó programokra. Az egyesült államokbeli *National Volunteer Fire Council* (a továbbiakban: NVFC) nevű, önkéntes tűzoltó- és mentőszervezeteket tömörítő szövetség által bevezetett *National Junior Firefighter Program* a résztvevő szervezeteknek és fiataloknak biztosít – lépcsőről lépésre kialakított gyakorlatokkal, tananyaggal – kézikönyveket, online naplófelületet, a mentőszervezetek által hirdetett ifjúsági programokról online, kereshető adatbázist, valamint rövid személyes képzéseket stb. [4] Több képzési anyagot és módszertant a nyilvánosság számára is elérhetővé tesznek. [5]

Magyarországon az önkéntes mentőszervezetek rendszere mentén kialakíthatók lennének olyan árnyékszervezetek, a valós önkéntes mentőszervezet mintájára létrehozott, azonban a mentési és kárelhárítási feladatokban ténylegesen részt *nem* vállaló közösségek, amelyek a civil segítségnyújtás nevelési, oktatási és utánpótlási bázisát jelenthetnék. Ezeket ifjúsági önkéntes mentőszervezetnek neveztem el. Az ifjúsági önkéntes mentőszervezetek a mintaadó önkéntes mentőszervezet tagszervezeteinek fiatal tagságára, esetlegesen már meglévő ifjúsági programjaira épülnének. A hivatásos katasztrófavédelmi szerv a külföldi jó gyakorlatot adaptálva, iránymutató jelleggel, az önkéntes mentőszervezetek szakmai támogatása érdekében kidolgozhatna egy olyan központi ifjúsági programot és ennek részeként egy stratégiát, amely az érdeklődő fiatalok tartós bevonását célozza. A stratégiát az önkéntesen jelentkező és a kiválasztási kritériumoknak megfelelő önkéntes mentőszervezetek és önkéntes tűzoltó egyesületek bevonásával, kísérleti jelleggel lehetne végrehajtani. A programon keresztül kidolgozhatók a résztvevő önkéntes mentőszervezetek részére pedagógiai anyagok, a gyerekeknek szóló tananyagok, gyakorlati tervek (képzési tervek, versenyek stb.).

Ezek egyrészt a fókuszcsoporthoz tartozó kompetenciájának kellene, hogy megfeleljenek, másrészt az önkéntes mentőszervezetek képességeire vonatkozó ismeretanyagot (pl. vízkár-elhárítás, városi kutatás-mentés stb.) tematikusan tartalmazhatnák. A programot egy előre meghatározott *pilot* időszak alatt lehetne tesztelni, az önkéntes alapon résztvevő és a kritériumoknak megfelelő önkéntes mentőszervezetek bevonásával. A pilot időszakot követően – a tapasztalatok segítségével – értékelhető volna az ifjúsági program és a ráépülő árnyékszervezet hozzáadott-értéke, aminek tükrében dönteni lehetne a program országos kiterjesztéséről és további szervezetek bevonásáról.

1.2 Önkéntes mentőszervezetek az egyetemeken, főiskolákon

A katasztrófák elleni védekezés során gyakran adódnak olyan helyzetek, amelyek elhárítása/felszámolása különleges szakértelmet igényel. Az önkéntes mentőszervezet személyi állományának, azaz a tagságnak rendelkeznie kell az ehhez megfelelő képzettségekkel. A szakembertársak összetételére erősítőleg hathat, ha sikerül a műszaki, egészségügyi vagy a védelmi tudományokat a legmagasabb szinten művelő egyetemi/főiskolai fiatalságból tagságot toborozni. Az említett képzési területeken kívül a felsőoktatási intézmények általánosságban is jó kiválasztási bázist képeznek. Az önkéntes mentőszervezetek és a felsőoktatási intézmények kapcsolatrendszerének erősítéséhez vezető út első lépése a közös érdek felismerése, amely ebben az esetben a tudás és az innováció cseréje.

Az önkéntes mentőszervezetek felsőoktatási kapcsolatrendszerének új alapokra helyezését a következő együttműködések mentén gondolom megvalósíthatónak:

- kapcsolatépítő megbeszélések szervezése a hivatásos katasztrófavédelmi szerv közvetítése mellett,
- irányított toborzó kampányok szervezése kifejezetten felsőoktatási hallgatók részére,
- speciális szakmai képzések, oktatás szervezése az önkéntes mentőszervezet tagsága részére,
- szakmai rendezvények, bemutatók szervezése a felsőoktatási intézménybe,
- szakmai gyakorlat, próbaidős tagság az érdeklődő hallgatók részére,
- a felsőoktatási intézményekből szerveződő önkéntes mentőszervezet alapítása. [6]

Sokszor „csak” a megfelelő összeköttetés hiányzik ahhoz, hogy az önkéntes mentőszervezetek az illetékességi területükön található felsőoktatási intézményekkel kapcsolatba lépjenek. Ennek az akadálynak az áthidalásához a hivatásos katasztrófavédelmi szerv nyújthat segítséget. A területileg illetékes önkéntes mentőszervezetek, az érintett felsőoktatási intézmények, valamint az intézmények diákszervezetei képviselőinek meghívása útján a hivatásos katasztrófavédelmi szerv bemutatkozó megbeszéléseket szervezhetne, amelyeken lehetőség nyílna az önkéntes mentőszervezetek céljainak, feladatainak részletesebb ismertetésére és az önkéntes mentőszervezet, valamint az intézmény közötti közvetlen kapcsolat kialakítására, a kölcsönös együttműködéshez szükséges közös pontok, felületek azonosítására. A felsőoktatási ifjúságot célzó irányított toborzó kampánnyal, a felsőoktatási intézményekhez szervezett látványos bemutatkozó eseményekkel (technikai bemutató, toborzó nap, ismeretterjesztő előadás stb.) hallgatók tömegei volnának megszólíthatók. A különböző felsőoktatási és diákszervezeti alkalmakra az önkéntes mentőszervezetek is meghívhatók, így alkalmuk nyílna a speciális képességeik demonstrálására. A felsőoktatási intézmények hírleveleiben, újságjában, a hallgatói kommunikációs felületeken, vagy akár fizikai szórólap formájában is terjeszthető felhívás az önkéntességre. Elsősorban a műszaki, orvos- és egészségtudományi, valamint az államtudományi képzéseket nyújtó intézmények felé érdemes nyitni, hiszen a katasztrófák elleni védekezéssel járó feladatok leginkább e tudományterületeket érintik. A következő lépésben viszont célszerű az összes felsőoktatási intézményre potenciális önkéntes-kiválasztási bázisként tekinteni.

A felsőoktatási intézményeknél meglévő tudáshalmaz rendkívül hasznosnak bizonyulhat az önkéntes mentőszervezetek szakmai fejlődésének elősegítése és az elméleti képzése során. A tűzoltási, műszaki mentési és polgári védelmi feladatok ellátása során az új módszerek, eszközök, jó gyakorlatok (*best practice*) a hatékonyságot növelhetik, sőt fontos volna a –vonatkozó magyar szabályozás szerint is alkalmazható – külföldi módszerek ismerete is. A felsőoktatási intézmények oktatói gárdája, illetve – a tanulmányai előrehaladásának függvényében – a hallgatók egy része olyan tudás birtokában van, amelyek a különböző továbbképzések során az önkéntes mentőszervezetek munkájában hasznosíthatók. Amennyiben egy-egy ilyen területet sikerül azonosítani, az önkéntes mentőszervezet tagsága részére képzések szervezhetők. Szemléltető példának az állatmentéseket hozom, amelyekhez az agrártudományi vagy állatorvos-tudományi tanulmányokat kínáló intézmények szakemberei minden bizonnyal hasznos tudnivalókat volnának képesek átadni.

Az önkéntes mentőszervezeteknél olyan gyakorlati tudás és tapasztalat halmozódhat fel, amelyek a felsőoktatási intézmények képzéseibe, egy-egy interaktív, fakultatív képzési alkalom keretei között történő becsatornázása segítheti a hallgatókat a tanulmányaikban. Gondoljunk például a hadtudományok, rendészettudományok, vagy a felsőfokú katasztrófavédelmi tanulmányok képzéseire. Több önkéntes mentőszervezet rendelkezik olyan képességekkel, technikai eszközökkel, vagy alkalmaz olyan eljárásokat (pl. kutyával végzett vagy műszaki mentési feladataiban), amelyek itthon egyelőre ritkának, vagy szinte ismeretlennek számítanak. Az ilyen eszközök, eljárások tapasztalatainak bemutatása a hallgatók tudásának és látókörének bővítését eredményezi és akár az adott módszer elterjedésével járhat. A különleges eszközök és eljárások mentén kialakított partnerségi kapcsolatokra a következő fejezetben még visszatérek.

A hosszútávú együttműködés egyik alternatívája, ha az önkéntes mentőszervezet a felsőoktatási intézmény hallgatóinak gyakorlati helyeül szolgálhatna. Az átmenetinek induló kapcsolat a hallgató önkéntes mentőszervezetbe történő belépésével, tagságával végződhet. Az ideális az volna, ha az ilyen szakmai gyakorlati jellegű együttműködés beszámításra kerülhetne a hallgató tanulmányaiba, például az önkéntes mentőszervezetnél vagy annak keretei között különböző kárhelyeken töltött órái után kreditet kaphatna, a középiskolások közösségi szolgálatához hasonlóan.

A felsőoktatási intézményekben szerveződő önkéntes mentőszervezetek alapítása tekintetében példaértékűnek tartom Teknős László, Csepregi Péter és Endrődi István gondolatait. A szerzők úgy vélik, hogy a felsőoktatási intézmények hallgatóinak, közel negyedmillió főnyi tanuló felnőttnek a bevonása a katasztrófák elleni védekezésbe, az önkéntesség még kiaknázatlan területei közé tartozik. [7] Ezt a gondolatot magam is osztom. A szerzők ennél tovább mennek, és a tanulmányukban felvázolják a Felsőoktatási Intézmények Önkéntes Mentőszervezetei (a továbbiakban: FIÖM) és a Felsőoktatási Intézmények Közös Önkéntes Mentőszervezete (a továbbiakban: FIKÖM) létrehozásának szükségességét, melyeknek egyúttal kidolgozták a szervezési, tevékenységi és tagsági elveit. Példaként tekintenek a Nemzeti Közszolgálati Egyetem (a továbbiakban: NKE) Önkéntes Katasztrófavédelmi Szolgálatára, amelynek tagjai több éles bevetésen és gyakorlaton bizonyították már rátermettségüket. [7] Sajnálatos ugyanakkor, hogy a tanulmány 2014-ben íródott és az azóta eltelt időben tovább emelkedett azoknak az eseményeknek a száma, amelyek katasztrófavédelmi reagálást eredményeztek. Erősödött az önkéntesek szerepvállalása, de a szerzők által felvázolt szervezetek megvalósítására még nem került sor. Az viszont tény, hogy az NKE-en túl is van már számos olyan fővárosi és vidéki felsőoktatási intézmény is, amelyben létrehoztak önkéntes mentőszervezetet.

Előbbire példa a Semmelweis Önkéntes Mentőszervezet [8], míg utóbbira a Vas vármegyében, az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Savaria Egyetemi Központban rendszerbe állt Savaria Mentőcsoport. [9]

Jóllehet a civil kezdeményezések nem „felülről” szerveződnek, úgy vélem, hogy a FIÖM és FIKÖM megalakításának – amelynek indokoltsága 2024-ben talán nyilvánvalóbb, mint valaha – előmozdításához a hivatásos katasztrófavédelmi szerv is hozzá tudna járulni.

1.3 Vállalati partnerségek kialakítása

A gazdasági társaságok – amelyekre inentől vállalatként hivatkozom – a gazdálkodási tevékenység magánszférától való intézményes elkülönülésével a társadalmi környezetük sajátos szereplőjévé váltak. A vállalatok társadalmi felelősségvállalásának (*corporate social responsibility*) intézménye nem újkeletű, egészen a középkori időkre visszavezethető előzményei vannak. A civil kezdeményezések támogatása a vállalati jótékonyosság klasszikus formái közé tartozik. [10]

A magam részéről a vállalati partnerség alatt jóval többet értek, mint egy egyoldalú, a vállalat részéről a civil szervezetnek jutatott anyagi donációt és úgy vélem, hogy a hosszútávú kölcsönös együttműködés lehetőségének egyik magja az üzleti szférában található. A *for-profit* vállalatok tevékenységének középpontjában a gazdasági haszonszerzés áll, ez az elsődleges vállalati érdek, amelyet a vállalatokkal együttműködni szándékozó önkéntes mentőszervezetnek sem szabad figyelmen kívül hagynia.

A vállalati partnerségek kialakítása a következő irányok mentén képzelhető el:

- szponzorálás;
- célhoz rendelt promóciók;
- közösségi önkéntes munka;
- ún. szolgáltató önkéntes mentőszervezetek;
- speciális szakmai együttműködések;
- munkahelyi gyakorlatozás, képzés.

Sok esetben célravezető lehet a vállalatokat különböző anyagi- és eszközadományok kérése céljából felkeresni, mivel az adományozás a vállalatok társadalmi részvételének egy speciális formája. A vállalat oldalán jelentkező remélt marketing- és kommunikációs előnyök segíthetik az ajándékozási ügylet létrejöttét, viszont fontos, hogy az önkéntes mentőszervezet pontosan meghatározza, hogy mire van szüksége, s ezzel milyen közjót és társadalmi célt szolgál, illetve az sem árt, ha a megkeresésében feltünteti, hogy a vállalat számára miért előnyös a szponzoráció vállalása (pl. a vállalat nevének feltüntetése az önkéntes mentőszervezet adományozói között stb.). [10, 110.]

Fontos lenne, hogy az önkéntes mentőszervezet ne kizárólag akkor keresse fel az illetékességi területén található vállalatokat, amikor támogatás kérésével fordul feléjük. A proaktív bemutatkozó találkozó megalapozhatja a későbbi patronálást és a hosszabb távú partnerségeket. Fontos lehet egy minta bemutatkozó levél vagy elektronikus üzenet, amelynek a lehetséges tartalmát és formátumát az önkéntes mentőszervezet a helyi vagy területi katasztrófavédelmi szervvel egyeztetné, például a megkötött együttműködési megállapodásban szereplő feladatok kapcsán.

Az ún. célhoz rendelt promóciók azt jelentik, hogy a vállalat egy-egy fontos társadalmi ügy tudatosításához nyújt promóciós jellegű támogatást azért, hogy felhívja az emberek figyelmét egy adott problémára. [11] Ez történhet az önkéntes mentőszervezet felé, vagy az önkéntes mentőszervezetekkel közösen egyéb társadalmi csoportok felé. Ide tartozhatnak például különböző tűzvédelmi termékek (pl. szén-monoxid-érzékelők) és útmutatók (pl. „Mi a teendő tűz esetén?”) terjesztése bizonyos sérülékeny társadalmi csoportok részére.

Az önkéntes mentőszervezet társadalmi elismertségét és láthatóságát növeli, ha a vállalatokkal közösen vesz részt ilyen jellegű aktivizmusban (például orvosi műszerek adományozásban egészségügyi intézmények számára stb.). A vállalatok ösztönzik és támogatják munkavállalóikat, üzleti partnereiket, alvállalkozóikat, hogy önkéntes munkát végezzenek. [11] A közösség részére végezhető önkéntes munka a vállalatok munkatársainak lehetőséget biztosít arra, hogy a saját fizikai vagy szellemi munkájukkal szerepet vállaljanak fontos társadalmi ügyekben. A katasztrófák elleni védekezés ilyen ügy, amelyhez az önkéntes munka platformját az önkéntes mentőszervezet biztosíthatja.

A közösségi önkéntes munka nem csak az önkéntes mentőszervezet részére, de az önkéntes mentőszervezettel közösen, más társadalmi csoportok részére is végezhető. Az Amerikai Egyesült Államokban például évről-évre több mentőszervezet vesz részt a *pink-team campaign* nevű megmozdulásban, amely a mellrák elleni küzdelem céljából jött létre, nevét a rózsaszín (*pink*) vezérszínéről kapta. A kampányban a résztvevők néhány felszerelése, például a gépjárműfecskenők rózsaszín festést kapnak. [12] Különböző jótékonyági események, futóversenyek, gyűjtések, szemétszedő akciók mind-mind megfelelő alkalmat jelenthetnek, hogy az önkéntes mentőszervezet és a vállalat kollektíven lépjenek fel szociális ügyek mentén.

Az önkéntes mentőszervezet és a vállalat között hosszútávú partnerséget jelenthetnek azok a szerződések, amelyek alapján a mentőszervezet különböző szolgáltatások nyújtását vállalja, természetesen a törvényi kereteken belül (ún. „szolgáltató önkéntes mentőszervezetek” koncepciója). Ahogyan korábban – a tanulmány első részében – volt szó róla, az önkéntes mentőszervezetek leggyakrabban egyesületi, ritkábban alapítványi formában működnek. Az egyesület és az alapítvány nem alapíthatók gazdasági tevékenység céljára, ugyanakkor mindkettő jogosult arra, hogy az egyesületi cél, illetőleg az alapítványi cél megvalósulásával közvetlenül összefüggő gazdasági tevékenységet végezzen. [13] Elsődlegesen akkor gazdasági-vállalkozási tevékenységű a szervezet, ha az összes éves bevételének hatvan százalékát eléri vagy meghaladja a gazdasági-vállalkozási tevékenységből származó összes éves bevétele. [14: 2. § 7.] Az egyesületek részére a nyilvántartásba vétel során adószám megállapítására kerül sor, amely lehetővé teszi számukra, hogy a jogszabályban meghatározott keretek között gazdasági tevékenység végezzenek. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy az egyesületi formában működő önkéntes mentőszervezet az arra nyitott vállalattal bizonyos eseti vagy rendszeres szolgáltatások nyújtására díjazás ellenében megállapodhat. Az önkéntes mentőszervezet által – a képességei és az engedélyei függvényében – nyújtott szolgáltatások sokrétűek lehetnek, így például favágási, alpintechnikai munkálatok, rendezvények egészségügyi/tűzvédelmi biztosítása stb. Egy ilyen, hosszabb távra szóló és kölcsönös kooperáció megágyazhat a helyi gazdasági szereplőkkel fenntartandó jó kapcsolatnak, amelyből az önkéntes mentőszervezet sem csak gazdasági értelemben profitálhat.

Külön említést érdemelnek a katasztrófák elleni védekezésben használatos eszközök, felszerelések fejlesztésével, gyártásával és karbantartásával foglalkozó vállalatok. Ezeknek a listáját a Védelem Online nevű internetes oldal gyűjtötte össze. [15] Részvételük különböző szakmai rendezvényeken, találkozók, bemutatókon lehetőséget teremthet a már meglévő eszközök szélesebb körben történő jobb megismertetésére és az új technológiák, fejlesztések bemutatására és az ezzel kapcsolatos partnerségek kialakítására. Efféle szakmai rendezvényre kiváló példaként szolgálhat a Magyar Tűzoltó Szövetség által évente megrendezésre kerülő szakmai nap, amelyen például a 2021. évben harminchat kiállító képviseltette magát különböző standokkal. [16] Célszerű az ehhez hasonló találkozók és konferenciák szervezését a felsőoktatási intézmények fentiekben tárgyalt bevonása és a hivatásos katasztrófavédelmi szerv aktív támogató koordinálása mellett elősegíteni.

Az önkéntes mentőszervezet a mindennapi működése során a hivatásos állomány mellett kiváló tesztelési környezetet jelenthet a speciális tűzvédelmi, tűzoltási és mentési felszereléseket gyártó és forgalmazó vállalatok számára, valamint javaslatokat, visszacsatolást tud adni az egyes szakfelszerelések tökéletesítéséhez. Ilyen együttműködés jött létre a BM Heros Zrt. és a Kaposvári Önkéntes Tűzoltó és Életmentő Egyesület (KÖTÉL) között, amelynek eredményeként egy speciális gépjárműfecskendőt gyártottak. [17]

A katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény (továbbiakban: Kat.) alapján a kijelölt gazdálkodó szervezeten belül munkahelyi polgári védelmi szervezetet kell létrehozni és működtetni. [18:17. §] Amennyiben az önkéntes mentőszervezet működési területén található ilyen vállalat, úgy elengedhetetlen a közös képzések, gyakorlatok, bejárás foglalkozások rendszeres szervezése a munkahelyi polgári védelmi szervezet tagjainak részvételével. Célszerű kölcsönös bemutatkozó foglalkozást szervezni, amelyen az önkéntes mentőszervezet és a polgári védelmi szervezet megismerhetik egymás képességeit és felszereléseit.

1.4 Kapcsolatok egyéb közösségekkel

A fentiekben a teljesség igénye nélkül bemutattam néhány lehetőséget azokkal a társadalmi csoportokkal kialakítható partnerségekre, amelyek értékelésem szerint az önkéntes mentőszervezetek szempontjából a legfontosabbak. A vizsgálat nem kimerítő, sokkal inkább gondolatébresztő céllal készül azzal, hogy az együttműködési formák sokaságának csak a mindenkor hatályos jogszabályok és a kreativitás szabhatnak határt. Az eddig számba vett társadalmi közösségeken kívül van még néhány olyan, amelyek kulcsfontosságú szerepet töltenek be a katasztrófák elleni védekezésben. Ezeknek legalább az említés szintjén való szerepeltetése elengedhetetlen. 1990 óta az önkormányzatok töltik be az egyik, ha nem a legfontosabb szerepet a helyi közösségek mindennapi életének meghatározásában. A helyi önkormányzatok részei az egységes államszervezetnek és hozzájárulnak az Alaptörvényben foglalt államcélok megvalósításához. [19]

A helyi önkormányzat közreműködik a települési közbiztonság biztosításában. [19, 13. § (1) 17.] Nem célom az önkormányzatok polgári védelmi feladatainak elemzése, ahogyan – a tanulmány első részében és az absztraktban foglalt céljelölést követve – az önkormányzati támogatások részletezése sem, mindazonáltal fontos rögzíteni, hogy az önkéntes mentőszervezetek anyagi forrásainak meghatározó részét a települési önkormányzatok folyósítják. A kérdés, hogy az anyagi támogatáson kívül milyen együttműködési csatornákat alakíthat ki az önkéntes mentőszervezet az önkormányzatokkal. Először is létfontosságú, hogy az önkéntes mentőszervezet partnerségi/együttműködési megállapodást kössön a működési területén található önkormányzatokkal. Ennek tartalma a támogatási kérdéseken túlmenően, átfogja az általános kooperációs pontokat és a konkrét vállalt feladatokat, melyeket célszerű – a lehetőségekhez mérten – minél szélesebb spektrumra kiterjeszteni. A konkrét feladatokhoz tartozhat – értelemszerűen a katasztrófavédelemben végzett mentési és kárelhárítási, illetve belvív- és árvízvédelmi feladatokon túl – a részvétel a megelőzési teendőkben, közreműködés az önkormányzat hatáskörébe tartozó favágási munkálatokban, a vízelvezetés biztosításában, az önkormányzati fenntartású épületek, építmények, műtárgyak veszélyelhárító célú karbantartásában. Ide sorolható a lakosság megelőző és tudatosító tájékoztatása, – természetesen a hivatásos katasztrófavédelmi szerv koordinálásában – amely összekapcsolható a korábbi fejezetekben már említett bemutatókkal.

A kulturális gyökerek hangsúlyozásához és a településimázs építéséhez hozzájárulhat a hagyományörzés és különböző szakmai rendezvények (pl. polgári védelmi verseny) alkalmával a helyi közösség megjelenítése érdekében végzett tevékenységek.

Az önkéntes mentőszervezet bevonható a különböző önkormányzati rendezvények egészségügyi, tűzvédelmi és katasztrófavédelmi biztosításába. Az általános együttműködési formák közé illeszthető az erőforrások megosztásáról (*resource sharing* [20]) szóló megállapodás, amelynek keretei között az önkormányzat gondoskodhat az önkéntes mentőszervezet felszereléseinek elhelyezéséről, vagy kárelhárítási feladatokra felajánlhatja az önkormányzat tulajdonában lévő eszközöket (pl. járművek), illetve segítséget nyújthat különböző gyakorlatokhoz, szakmai eseményekhez. Az önkormányzat segédkezni tud az önkéntes mentőszervezet tevékenységének, eredményeinek helyi médiumokban való közzétételében, népszerűsítésében. A fegyveres és rendvédelmi szervekkel, a főfoglalkozású állománnyal rendelkező tűzoltóságokkal, a hivatásszerűen mentési tevékenységet folytató szervezetekkel fenntartott és talán a leginkább magától értetődő együttműködések a cikkben nem vizsgálom, aminek az az oka, hogy a civil önszerveződés erejére helyeztem hangsúlyt, azaz elsősorban olyan társadalmi közösségekre fókuszáltam, amelyeknek a magja az egyesülés szabadságához fűződő alapvető jogban van. A különböző „hivatásos szervek” és az önkéntes mentőszervezetek relációjában mindenesetre lényegesnek tartom megjegyezni, hogy utóbbiak szempontjából – a katasztrófavédelmi felkészülésüket, a tapasztalatukat, a motivációjukat figyelembe véve – nagyon fontos lenne, hogy folyamatosan alkalmazzák, „használják” ezeket. A valós polgári védelmi beavatkozást igénylő események szerencsére nem gyakoriak, ennek ellenére fontos volna, hogy a különböző hivatásos szervek mindig legyenek tisztában a káresemény közelében található önkéntes mentőszervezet létezésének tényével, aktív állományával, felkészültségével, felszereléseivel és olyan káresemény bekövetkezésekor, amelynek felszámolása ezt indokolhatja, vegyék igénybe az önkéntes mentőszervezetet. Ugyanez mondható el az önkormányzatokról is.

Mind az önkéntes mentőszervezet, mind pedig az önkormányzat szempontjából kölcsönösen előnyös helyzetet eredményezhet, ha az önkormányzatok „használják” és „kihasználják” az illetékességi területeiken működő önkéntes mentőszervezetek kapacitásait és fordítva, az önkéntes mentőszervezetek a helyi közösség építésében, közbiztonsága, védelme, mint a helyi közjó megteremtése érdekében a lehető legtöbb erőforrásukat felajánlják az önkormányzatnak. Az erőforrás-megosztás, a közös kampányok, bemutatók, illetve az eddigiekben tárgyalt együttműködési formák jórészt az önkéntes mentőszervezetek és a partner nem-kormányzati szervezetek (*non-government organization – ngo*) viszonylatában is értendők. Az önkéntes mentőszervezet illetékességi területén található ngo-k (pl. állatmenhely, környezetvédelmi egyesület stb.) támogatása, a közös kiállítás a fontos társadalmi ügyek mentén (pl. rászorultak megsegítése), valamint a részvétel a különböző ngo-k által hirdetett programokban (mint például a Magyar Vöröskereszt „Legyél Hős, Ments Életet!” nevű elsősegélynyújtó villámtanfolyamokat magában foglaló kampányában [21]) fontos együttműködési felületek.

3. ÖSSZEGZÉS, JAVASLATOK ÖSSZEFOGLALÁSA

A megfelelő utánpótlásnevelés érdekében megfontolandó volna az ifjúság tartós bevonásának fokozása az önkéntes mentőszervezetek tevékenységébe. Ezért a hivatásos katasztrófavédelmi szerv koordinációs szakmai támogatása mellett javasolt volna létrehozni ún. ifjúsági önkéntes mentőszervezeteket, amelyek a fiatalok állandó részvételének kereteit a cserkészlet mintájára biztosíthatnák. A hivatásos katasztrófavédelmi szerv pedagógiai szaktudás bevonásával kidolgozhatná a szükséges kompetencia-alapú képzési és útmutató anyagokat. Ezt célszerű volna stratégiai szemlélettel kezelni és egy program keretei közé illeszteni. A felsőoktatási intézményekkel való kapcsolat kialakítása és elmélyítése érdekében a hivatásos katasztrófavédelmi szerv megfontolhatná, hogy kialakítja az önkéntes mentőszervezet és a felsőoktatási intézmény közötti kapcsolatfelvétel platformját (pl. szakmai kerekasztal szervezése útján). Az önkéntes mentőszervezeteknek érdemes volna keresnie a kapcsolatot a felsőoktatási intézményekkel és törekedniük arra, hogy minél inkább részt vegyenek az illetékességi területükön található – amennyiben van ilyen – felsőoktatási intézmény mindennapjaiban, illetve gyakorlati helyként ajánlják a mentőszervezetet.

A hivatásos katasztrófavédelmi szerv segíthetné a felsőoktatási intézményekkel közös – a Teknős-Csepregi-Endródi szerzők tanulmánya mentén – Felsőoktatási Intézmények Önkéntes Mentőszervezetei és a Felsőoktatási Intézmények Közös Önkéntes Mentőszervezet megszervezését. Bemutató elkészítésével és közzétételével támogatható volna, hogy az önkéntes mentőszervezetek proaktív módon tudják felkeresni az illetékességi területeiken működő gazdasági társaságokat és nem-kormányzati szervezeteket, hogy minél több célhoz rendelt és fontos társadalmi ügyért folytatott promócióban vehessenek részt közösen. A jogi és üzleti támogatás útján (főleg általános tudnivalók és dokumentum-minták kidolgozásával) lehetséges volna az önkéntes mentőszervezetek és gazdasági társaságok között a tartós fejlesztési partnerségek kialakításának elősegítése.

4. IRODALOMJEGYZÉK

- [1] A tanuló ifjúság közösségi szolgálatteljesítésének katasztrófavédelmi megszervezéséről szóló 7/2015. (XI. 19.) BM OKF utasítás
- [2] Tűzmegeelőzési osztályfőnöki óra várta a másodikosokat a fehérvári Tancsics iskolában. [Online]. Elérhetőség: <https://www.feol.hu/helyi-kozelet/2019/04/tuzmegeelőzesi-osztalyfonoki-ora-varta-a-masodikosokat-a-fehervari-tancsics-iskolaban> (2022. 07. 13.)
- [3] Füle S., „A magyar cserkészmozgalom pedagógiája (1912–1948)”, *Módszertani Közlemények*, 2010. 50. 5. pp. 185-193.
- [4] National Junior Firefighter Program, Sponsorship Toolkit. [Online]. Elérhetőség: <https://www.nvfc.org/wp-content/uploads/2020/07/National-Junior-Firefighter-Program-Sponsorship-Toolkit.pdf> (2022. 07. 13.)
- [5] National Junior Firefighter Program, Resources for Departments. [Online]. Elérhetőség: <https://www.nvfc.org/national-junior-firefighter-program-resources-for-departments/> (2022. 07. 13.)
- [6] Farkasné, Kurucz Zs., Lóránd B., Balogh G.: „Kölcsönös előnyökön alapuló kapcsolatok kialakítása a felsőoktatási intézmények és a munkaadók között” *Vezetéstudomány - Budapest Management Review*, 2017. 41. 11. pp. 31-43.
- [7] Teknős L., Csepregi P., Endródi I.: „Felsőoktatási intézmények önkéntes mentőszervezeteinek jelentősége, helye, szerepe a katasztrófavédelem rendszerében”, *Hadtudomány*, 2014. 24. 1. pp. 155-168.
- [8] Semmelweis Egyetem, Katasztrófavédelmi és polgári védelmi szabályzata, 2020.
- [9] Esküt tett a Savaria Mentőcsoport. [Online]. Elérhetőség: <https://sek.elte.hu/content/eskut-tett-a-savaria-mentocsoport.t.6574> (2024. 02. 25.)
- [10] Kutí É. (szerk.), „A jótékonyosság vállalati stratégiája”, *Nonprofit Kutatócsoport*, Budapest. 2005. p. 110.
- [11] Málóvics Gy., „Vállalatok társadalmi felelősségvállalása – oktatási segédanyag”, Szeged. 2011. [Online]. Elérhetőség: http://eta.bibl.u-szeged.hu/3760/1/CSR_oktat%C3%A1si_seg%C3%A9danyag_M%C3%A1lovics.pdf (2022. 07. 01.)
- [12] Pink for a purpose: How the fire service supports breast cancer awareness. [Online]. Elérhetőség: <https://www.firerescue1.com/breast-cancer-awareness/articles/pink-for-a-purpose-how-the-fire-service-supports-breast-cancer-awareness-s9XPZcQ6KVdWp50B/> (2022. 07. 03.)
- [13] A polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény [Online]. Elérhetőség: <https://njt.hu/jogszabaly/2013-5-00-00> (2024. 03. 13.)
- [14] A civil szerveződés az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló 2011. évi CLXXV. törvény [Online]. Elérhetőség: <https://njt.hu/jogszabaly/2011-175-00-00> (2024. 03. 13.)
- [15] Védelem Online. Szaknévsor. [Online]. Elérhetőség: <http://vedelem.hu/szaknevsor> (2022. 07. 03.)

- [16] MTSZ szakmai nap 2021 – beszámoló. [Online]. Elérhetőség: <http://www.tuzoltoszovetseg.hu/hirek/1311-mts-zsakmai-nap-2021-%E2%80%93-beszamololo> (2022. 07. 03.)
- [17] Heros - Iveco Daily: Új gépjárműfecskendő mutatkozik be Balatonföldváron. [Online]. Elérhetőség: <http://www.vedelem.hu/hirek/228/3408-heros-iveco-daily-uj-gepjarmufecskendo-mutatkozik-be-balatonfoldvaron> (2022. 07. 03.)
- [18] A katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény [Online]. Elérhetőség: <https://njt.hu/jogszabaly/2011-128-00-00>
- [19] Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény preambuluma
- [20] Z. Burch, Y. Liu, B. Stewart, „Developing collaborative capacity to enhance municipal-level fire services in Allegheny County”. [Online]. Elérhetőség: https://www.connect.pitt.edu/sites/default/files/developing_collaborative_capacity_fire.pdf (2022. 06. 14.)
- [21] LEGYÉL HŐS! Ments életet! [Online]. Elérhetőség: <https://voroskereszt.hu/hirek/legyel-hos-ments-eletet-szombaton-van-az-elsosegelynyjtas-vilagnapja/> (2022. 06. 14.)